

MEHMET KAPLAN'IN ÇIĞIR'DAKİ HİKÂYELERİ**Mehmet Kaplan's Stories In Çığır****Dr.Yasemin MUMCU AY*****ÖZET**

Mehmet Kaplan, Eski Türk edebiyatı metinlerine dayalı 'metin şerhi' yerine 'metin tahlili' metodunu uygulayarak Yeni Türk edebiyatına analiz tekniğini kazandırmış ve üzerinde çalıştığı şiir ve hikâye tahlilleriyle bir edebî eserde 'neyin anlatıldığını' değil 'nasıl anlatıldığını' açıklama amacını gütmüştür. 'İnsanlar arasındaki anlaşmazlık ve çatışma'nın hikâyede önemli bir yer tuttuğunu ifade eden Kaplan'ın, 1940'ta gençlik yıllarında yazdığı ve dönemin önde gelen süreli yayınlarından Çığır'da yayımladığı hikâyelerinde bu düşüncenin etkileri de görülür. O, hikâyede 'genel' değil 'özel' insanın anlatıldığı düşüncesindedir ve kendi hikâyelerinde de bir psikolog, bir sosyolog, bir filozof ve hatta insanı onlardan daha iyi anladığına inandığı bir hikâyeci gözüyle "basit" insanın "zengin" ve "renkli" dünyasını gözler önüne sermiştir. Bu makalede bir edebiyat eleştirmeni kimliğiyle tanınan Mehmet Kaplan'ın hikâyeci yönü "metin tahlili" yöntemiyle ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Kaplan, Çığır Dergisi, metin tahlili, hikâye

ABSTRACT

Mehmet Kaplan added an analysis technique by applying the "text analysis" to New Turkish literature instead of the "text explanation" method based on Old Turkish literature. By studying on the analyses of poems and stories, he aimed to provide an explanation about how it is told instead of what it is told in a literature work. Kaplan stated that disagreements and conflicts between people has an important place in a story. The effects of his ideas could be seen in his stories wrote in 1940 when he was young and which was published on Çığır, one of the major periodicals in its time. He thought that "special" instead of "ordinary" person was told in a story and in his stories he exhibited the "rich" and "colorful" world of the "simple" person from the eye of a story-teller who understand the human better than a psychologist, a sociologist and a philosopher. In this article, Mehmet Kaplan, who was well-known with the identity of a literature critic was introduced with his story writer identity using the method "text analysis".

Keywords: Mehmet Kaplan, Journal of Çığır, text analysis, story.

* Adnan Menderes Üni. Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyesi

Türk edebiyatına metin tahlili metodunu getiren ve gerek şiir gerekse hikâye tahlilinde daha önce örneklerine fazla rastlanılmayan bir yol izleyen Mehmet Kaplan'ın, Çığır dergisinde “Uyanış”¹ ve “Kâzım Ağabey”² başlıklarını taşıyan iki hikâyesi yayımlanmıştır.

Mehmet Kaplan'ın bu yazıya konu olan iki hikâyesinin yayımlandığı Çığır dergisi, hukukçu ve politikacı Hıfzı Oğuz Bekata (1911-1995) tarafından 15 yıl boyunca (1933-1948) çıkarılmış bir süreli yayındır. Yazar kadrosunda “Sadri Maksûdî Arsal, M.Baki Türkmenoğlu, Hasan Âli Yücel, Ahmet Kutsi Tecer, Remzi Oğuz Arık, Samet Ağaoğlu, Mümtaz Turhan, Orhan Babaoğlu, Hüseyin Namık Orkun, vs.” gibi isimleri barındıran ve “Her çığır bir ufka gider/Milliyetçi dergi” altbaşlıklarıyla kendini tanıtan Çığır, erken Cumhuriyet döneminin en kayda değer siyaset, sanat, edebiyat ve kültür dergilerinden biridir.

Mehmet Kaplan'ın yukarıda adı geçen iki hikâyesi, yayımlanmış hikâyeleri arasında kronolojik olarak da ilk iki sırada yer alması bakımından dikkat çekicidir³. Bu hikâyeler gerek yapısı gerekse anlatımı açısından farklılık arz ettiğinden ayrı ayrı incelenmesi daha doğru olacaktır.

UYANIŞ

Arabasıyla yük taşıyarak hayatını kazanan bir arabacı, günün birinde uzak akrabalarından birinin düğününe katılır. Bu düğün hayatının akışını ve hayata bakışını değiştirir. Orada dinlediği ud, onu hayattan çok fazla beklentisinin olduğu gençlik yıllarına götürür. Bu düşünce beynini kemirir, içinde yıllardan beri bastırıldığı isteğin ne olduğunu anlar: Müzik aleti çalmak.. Bir akşam iş dönüşünde müzik aletleri satan bir dükkândan içeri girer ve utana sıkıla bir ud satın alır. Her zaman onun gelmesiyle büyük bir sevinç yaşayan eşinin ve çocuklarının yanına, evine gelir. Bu küçük ve mutlu aileyi gelecekte daha büyük mutluluklar beklemektedir.

Hikâye sabah saatlerinde başlar. Herkesin güzel bir yaz sabahına uyandığı bu saatlerde arabacı yükünü boşaltmış, istasyondan dönmektedir. Hikâyede pek çok yerde görülecek olan “tezat”, daha ilk cümlede dikkati çeker. İnsanların rahat bir şekilde uydukları saatlerde o çalışmıştır ve evine dönerken insanlar yeni uyanmaktadır. Burada bir başka tezat; arabayı çeken beyaz, zayıf atın çok ağır yük taşıyor olmasıdır. At, taşıyacağından daha

¹ Mehmet Kaplan, “Uyanış”, Çığır, nr.93, Ağustos 1940, s: 58-63.

² Mehmet Kaplan, “Kâzım Ağabey”, Çığır, nr.95, 1.Teşrin 1940, s.116-122.

³ Zeynep Kerman-İnci Enginün, *Mehmet Kaplan, Hayatı ve Eserleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2000, s.63.

fazla bir yük çekmektedir. Tıpkı sahibi olan arabacı gibi. Yine aynı cümlede yer alan başka bir tezatta ise “berrak, kuru bir aydınlığa” uyanan mesut insanların yerine arabacı bir toz bulutu içindedir. Bu toz bulutu, arabacının içinde bulunduğu ruh halinin de bir göstergesidir. Etrafı dalgın gözlerle seyretmesi de bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Evine dönerken yolu yeni yapılmış, geniş pencerele evlerin önünden geçer. Geniş pencere bir anlamda orada yaşayan insanların hayat karşısında aldıkları tavır simgeler. Hayatlarını rahat bir şekilde idame ettiren insanların fazla bir galesi yoktur. Arabacı o geniş pencerelerden dışarı taşan neşeli sesleri ve gürültüleri duyar.

Şehirde yaşayan zengin insanlarla arabacının mahallesinde yaşayan insanları birbirine bağlayan bir köprü vardır; ancak bu bozuk tahta bir köprüdür. Bu özellikleriyle toplumun iki ayrı kesimi arasındaki zayıf ve hemen kopması muhtemel bağı göstermektedir.

Hikâyede görülen tezatlardan biri de her gün arabasıyla rejeye sandık sandık içki taşıyan arabacı kendisine küçük bir şişe rakı almasıdır.

Bu şekilde yeknesak ve sıradan bir şekilde günlerini geçiren arabacının hayatı bir gün katıldığı akraba düğünüyle değişir. “Kendisiyle yıllarca görüşülmeyen uzak bir akrabanın düğününe” davet edilmiş ve karısının ısrarıyla bu düğüne gitmiştir. Burada, kendisiyle yıllarca görüşülmeyen uzak akraba, arabacının kendisidir aslında. Yıllardır kendinden, kendi içinden uzak yaşamıştır. “O da, şimdi pek uzakta hissettiği gençliğinde böyle bir çalgı kullanmıştı.” cümlesi bu düşünceyi somutlaştırmıştır. Düğünde çalman ud, onun kendi içine dalmasına sebep olur. Kalabalık içinde yalnızlaşır, düşünceleriyle baş başa kalır.

Arabacı, tek bir şahsiyetmiş gibi görünmesine karşılık aynı zamanda ezilmiş insanların da bir temsilcisi durumundadır. Boynuna ip takılmış ve gözleri oyulmuş bir koyun gibi istenilen yere çekilmektedir. Durumunu artık kanıksamış olan arabacı için bu bir “kader”dir. Ancak düğündeki ud sesi onu çok farklı bir insan yapar. O günden sonra düşüncelerinde büyük bir değişiklik olur; bu bir anlamda kadere isyandır. Artık o, ezilmiş, istenilen yere çekilen bir insan olmayacaktır.

Sarhoş haldeyken beynini kurcalayan ve karısına anlattığı bu düşünceler, gerçek hayatla yüz yüze geldiğinde değişir. Yine rejeye sandık sandık içki götürecektir, bu ağır yükü orada tek başına boşaltacaktır. Rejideki adamlara sebepsiz gibi görünen bir kızgınlığı vardır. Aslında bu kızgınlık sebepsiz değildir, sadece arabacı buna bir isim verememektedir. Hayatında değişiklik

yapmaya karar verdiği gecenin sabahında bu insanlara bir terslik yapmaya niyetlenir; ancak orada şehir insanını temsil eden insanlar göbeklerini sarsa sarsa gülünce bütün cesareti kırılır. Gülerken göbeklerin sarsılması bu insanların yaşadıkları refahı da göstermektedir. O, acı çekerken karşısındaki insanlar gülmekte; o geçim derindeyken onlar göbeklerini daha da büyütmektedirler. Burada yine tezat söz konusudur.

Arabacı ve ailesi kendi evlerinde isli bir lambayla aydınlamaya çalışırken şehirdeki evlerin pencereleri elektrik aydınlığıyla doludur. Genişliğinden daha önce bahsedilen bu evlerdeki aydınlık da dikkat çekicidir. Caddelerde gördüğü temiz giyimli insanlarla kendi yaşadığı çevredeki insanlar arasında büyük bir tezat vardır. Hikâyede şehirli insanla fakir mahallelerde yaşayan insanların tezadı sık sık ifade edilmiştir.

Evine dönerken arabacı, kendisinin bile zor inandığı bir davranışta bulunur ve müzik aletleri satan dükkândan içeri girerek vitrinde gördüğü udu satın alır. Bunu yaparken yine büyük bir çekingenlik içindedir; utana sıklıkla udu paket ettirir ve koşar adımlarla oradan uzaklaşır.

Babalarını görmekten mutlu çocuklar ve kendisini özlemle bekleyen eş, günün en güzel bölümünü teşkil ederler. Giyimiyle, uzun örgülü saçlarıyla, davranışlarıyla, kocasına duyduğu saygıyla karısı Ayşe tam bir Anadolu kadınıdır. Akşam yemeği, bu ailenin fakirliğini bir kez daha vurgular tarzıdır. Akşamları pişen tek yemek sulu patatestir. Bunun yanında yenilen kara üzüm ve kara ekmek de fakirliğin göstergesi olan diğer iki unsurdur. Ama bu fakir ailede büyük bir mutluluk vardır. Her şeye rağmen birbirine bağlı insanlardan meydana gelmektedir. Az şeyle mutlu olabilmelerini şehirden uzakta yaşamalarına da bağlamak mümkün olabilir.

Ayşe, kocasındaki değişikliği fark etmiştir; ama bir şey soramaz. Çünkü “O, kocası bir şey sormadan hiç ses çıkarmazdı. Ona namuslu bir kadının ancak bu suretle bir aile yuvasını devam ettirebileceği daha çok küçük yaştan öğretilmişti.” Burada geleneksel Türk aile yapısı söz konusudur. Kocasına saygıda kusur etmeyen, o bir şey demeden sesini çıkarmayan Türk kadını. Yazar, bu evdeki mutluluğun bir sebebini de bu duruma bağlamış olabilir. Arabacı karısına da rakı ikram eder. Ayşe bunu içmenin günah olacağını düşünmesine rağmen kocasının verdiği rakıyı reddetmez. Kocanın isteği bir emirdir; bazen dinî emirlerin bile önüne geçebilir. Ayşe'nin bu davranışıyla örf ve âdetler hikâyenin bir halkasını oluşturur.

Kısa bir süre sonra ikisi de sarhoş olur ve arabacı Ayşe'den genç kızlığındaki gibi oynamasını ister. İkisi de gençlik yıllarına dönmüştür. Önce utanan Ayşe içkinin de tesiriyle oynamaya başlar. Ortama bir parlaklık, bir

aydınlık ve berraklık hâkim olmuştur. Hikâyenin başında sabah uyanan ve arabacının gıpta ettiği insanların yerini son bölümde geleceğe güvenle ve mutlulukla bakan arabacının kendisi ve ailesi alır.

“Hikâyeciler, şairlerin aksine, kendi ‘ben’lerinden çok ‘başkaları’ndan bahsederler. Bilhassa ‘insanlar arasındaki anlaşmazlık ve çatışma’ hikâyede önemli bir yer tutar”⁴ diyen Mehmet Kaplan bu hikâyesinde zengin şehirli insanlarla fakir insanlar arasındaki görünmez çatışmayı farklı yerlerde ortaya koyar.

Hikâyenin baş kişisi olan arabacının bir adı yoktur; çünkü o toplumda her an rastlanılabilecek bir ferttir; şahsiyettir. Belli bir zamanda, belli mekânlarda yaşayan, kendine has bir dünyası olan “gerçek insan”ın güzel hikâyelerde yer aldığını belirten yazar⁵ burada çizdiği arabacı ile “gerçek insanı” vermiştir.

Dışarıdan bakıldığında arabacı alelâde bir insandır. Basit zevkleri olan, kendi yağıyla kavruşan, ailesine akşam ekmek götürmek derdinde “basit bir insan”; ancak bu basit insan “dış görünüşünün arkasındaki gerçekleri keşfeden”⁶ hikâyeci sayesinde bir “fert” olur.

“Uyanış”ta mekân da önemli bir yer tutar, dış dünya ayrıntılı bir şekilde tasvir edilir. Mehmet Kaplan’a göre “mekân, eşya, hareket ve beşerî çevreye dikkat de, bize batılı hikâyecilerden gelmiştir.”⁷ Bu gözlemi dikkatli bir şekilde yapan yazarlar, bu hikâyede olduğu gibi basit bir insanın içinde barındırdığı zenginliği fark ederler.

Arabacı sosyal bir varlık olmasına, insanlarla iç içe yaşamasına rağmen yine de kendini yalnız hisseder. Bu açıdan Uyanış sosyal konulara da yer vermesine rağmen sosyal olmaktan ziyade psikolojik bir hikâyedir.

Duyuların ön planda yer aldığı hikâyede kişiler de statiktir. Bozuk tahta köprünün altından akan nehir bile durgundur. İnsanların durgunluğu, bezginliği yaşadıkları çevreyi de etkilemektedir. Tabiat bile onlara uyum sağlamıştır. Bu bağlamda tasvirlerde, anlatımda şiirselliğe yer verilen “Uyanış” hikâyesi tam anlamıyla bir duygu hikâyesidir.

Hikâyeyi oluşturan unsurlardan “zaman” da Kaplan için önemlidir. Ona göre “hikâye sanatı bir ‘zaman sanatı’dır. Onda her şey bir oluş, akış, sona

⁴ Mehmet Kaplan, *Hikâye Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2004, s.10

⁵ Kaplan, age., s.10-11.

⁶ Kaplan, age., s.11

⁷ Kaplan, age., s.24

eriş veya yeniden başlayıştır.”⁸ Burada olaylar sabahleyin başlar, çeşitli olaylar yaşanır, bir akış söz konusudur ve pek çok kişi için bir son olan gece, arabacı ve ailesi için yeniden başlayışı simgeler.

Genel olarak değerlendirildiğinde Mehmet Kaplan'ın kaleme aldığı Uyanış hikâyesinde basit bir insanın dikkatli gözlem sonucunda nasıl “özel bir insan” haline geldiği görülür. Kullanılan sade ve anlaşılır dil, yapılan tasvirlerdeki güzellik, hikâyeyi oluşturan unsurlar arasındaki uygunluk, sebepten sonuca giden akış bu hikâyeyi başarılı kılmaktadır.

KÂZIM AĞABEY

Bir Anadolu kasabasında yaşamakta olan Kâzım Ağabey, kendisinden küçük çocuklarla oyun oynayarak, bahçelerden meyve çalarak, vurduğu kuşları kızartıp yiyerek günlerini geçiren, gerçek dünyadan uzakta hayal âleminde yaşayan bir delikanlıdır. Herkes tarafından sevilen Kâzım Ağabey, “bir harp esnasında” kasabaya gelen yakışıklı bir subay ile annesinin evlilik dışı birlikteliğinden doğmuştur. Annesinin anlattığı masallarla ve babasının annesine anlattığı İstanbul tasvirleriyle büyümüştür. Babasının oradan ayrılmasından sonra annesi kasabanın hamamında çalışmaya başlar. Delikanlı, masallar anlatarak eğlendirdiği kaymakamın kızına âşık olur; ama bunu bir türlü itiraf edemez. Mehlika adındaki bu kız bir süreliğine İstanbul'a gönderilir. Döndükten sonra Kâzım Ağabey'le görüşmesine izin verilmez. Aklını iyice yitirecek bir duruma gelen delikanlı çocuklarla beraber Mehlika'yı kaçıtır. Ancak çok zaman geçmeden yakalanırlar ve Kâzım Ağabey o çok istediği İstanbul'a gönderilir; ancak gittiği yer tımarhanedir.

Hikâye, günün sona ermek üzere olduğu saatlerde başlar. Bu saatlerde tabiattaki her şey durgundur; sadece söğüt dallarından yaptıkları atlarına binerek dört nala koşturan çocuklar hariç.. Mehmet Kaplan'ın sıkça başvurduğu tezat burada da görülür. Tabiatın sakinliği ile çocukların neşesi ve canlılığı arasında bir tezat konusudur. Tezat, hikâyenin ilerideki bölümlerinde de yer alır. Sükûnete gömülmüş olan tabiat, çocuk neşesiyle canlanır.

Hikâyede yer alan çocuklar tabiatla iç içe bir hayat sürmektedirler. Tabiat onlara istediklerini yapabilme özgürlüğü yanında sağlık da vermiştir. Yüzlerinin tazeliği, sağlıklı olduklarının bir göstergesidir. Yazar, tabiatın insanlara bahsettiği güzelliklerden söz ederken belki bir hayalini belki de uzak bir özlemi ifade etmektedir.

⁸ Kaplan, age, s.256

Kâzım Ağabey'in hamamda natırlık yapan annesinden başka kimsesi yoktur. Bu iki kişilik aile çok fakirdir ve yazar, bu fakirliği evlerini tasvir ederken şöyle anlatır: “Çocukların toplanma yeri olan evleri rüzgâra, kara, hısıza ve güneşe daima açıktı.”

Küçüklüğünden itibaren annesinin anlattığı masallar Kâzım'ın hayal âleminin çok fazla gelişmesine, hatta gerçek dünyadan uzaklaşmasına sebep olmuştur. Kendisinden küçük çocuklarla çok iyi anlaşması da yaşadığı çocuksu hayal dünyası dolayısıyladır. Annesinin, kendi geçmişiyle ilgili anlattıkları da masal gibidir; gerçek olamayacak kadar güzeldir. Burada da masal ile gerçek dünya arasındaki tezat dikkat çekicidir.

En çok görmek istediği yer, “dağlar kadar denizler, ... minare kadar yüksek evler”iyle İstanbul'dur. İstanbul'u anlatırken, kendi çevresinde bulunan unsurları kullanır. “Uzaklarda başka şeyler var işte ...” cümlesi hikâyede leitmotive olarak kullanılmıştır⁹. Sık tekrarlanan bu cümle, hikâyenin gelişiminde bununla ilgili bir olay yaşanacağını ipucunu verecek niteliğindedir.

Kasabanın kaymakamı halktan kopuk, soğuk, onlarla bir bağ kurmayı gereksiz gören, İstanbul'dan gelmiş bir devlet adamıdır. Anadolu insanı ile İstanbul daha doğrusu merkez arasındaki uçurum, bilindiği gibi, İstiklâl Savaşı yıllarında kapanmaya başlamıştır. Ancak bu, çok da gerçekçi bir kapanma değildir. Devletin çeşitli kademelerinde bulunan ve Anadolu'nun değişik yerlerinde görevlendirilen bürokratlar burada yaşayan insanlarla gerekli bağı kuramamışlar ve uzun yıllar onlardan kopuk bir hayat devam ettirmişlerdir. Bu hikâyedeki kaymakam da o aydınlardan biridir. Kaymakamın Anadolu'ya ve Anadolu insanına bakışı “şehirde büyümüş kızı, sıkıcı Anadolu'nun ortasında hoş bir eğlence buldu.” cümlesiyle somutlaşır. Kaymakamın kızına bulduğu eğlence, anlattığı hikâyelerle kızını eğlendiren Kâzım Ağabey'dir.. Bir kralı ve etrafındakileri eğlendiren bir “soytarı” gibidir Kâzım Ağabey.

Hikâyenin kahramanı Kâzım Ağabey, her zaman, her yerde rastlanabilecek bir kişidir. Onu diğerlerinden farklı kılan yazarın dikkatli gözlemleri, bilgisi, birikimi ve hayata bakış açısıyla “fert, “şahsiyet” haline getirilmiş olmasıdır. “Basit insan” olmaktan çıkmış, tam anlamıyla “özel bir insan” olmuştur.

⁹ Leitmotive: Edebiyatta, özellikle roman türünde rağbet gören bir teknik olarak “leitmotive”, türlü vesilelerle tekrarlanan bir ifade kalıbıdır. Özellikle natüralist romancıların başvurduğu bu teknik, roman şahıslarını belirleyen tipik özellikleri vermede kullanılır. Daha geniş bilgi için bk. Mehmet Tekin, *Roman Sanatı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2001, s.251-253.

Kâzım Ağabey'le ilgili olarak yazar tarafından herhangi bir yorum yapılmamıştır. Delikanlı kadar, çevresindeki insanların davranışları ve tepkileri de objektif bir bakış açısıyla verilmiştir. Yazarın amacı herhangi bir davranışı veya kişiyi tenkit etmek değil, basit bir olayı zenginleştirerek objektif bir anlatımla okuyucuya sunmaktır.

Hikâyede, sebep-sonuç ilişkisi başarılı bir şekilde kurulmuştur. Kâzım Ağabey'in başına gelebilecek felâket, hikâyenin başında, onu gerçek dünyadan ayıran masallardan bahsedilerek verilir. Kâzım Ağabey'le Don Kişot arasında büyük benzerlik vardır¹⁰. 17. yy. başlarında yayımlanan bu romanın kahramanı, şövalye romanlarını okuyarak aklını kaybetmiş ve bir süre sonra kendisini şövalye sanmaya başlamıştır. Bir şövalye romanı örneği olarak gösterilen Don Kişot aslında şövalye romanlarını tenkit amacıyla yazılmıştır. Bu hikâyedeki Kâzım Ağabey de annesinden işittiği masallarla gerçek dünyadan kopuk yaşamaya başlar. Kaymakamın kızını kaçıracak cesareti bulması da yaşadığı masal dünyasıyla ilişkilidir.

Edebiyat eleştirmeni Mehmet Kaplan'a göre hikâye ve roman sanatının özelliklerinden biri, insanın dış görünüşü kadar iç hayatını, duygu ve düşüncelerini de aynı rahatlıkla anlatabilmesidir¹¹. Hikâyeci Mehmet Kaplan da bu hikâyede Kâzım Ağabey'in dış özellikleri yanında onun iç dünyasını başarıyla aktarmıştır.

Kâzım Ağabey'in çocukça davranışlarının, yaşlıları gibi bir hayat sürdürmemesinin sebebi, yazar tarafından görünüşün ardındaki gerçeğin bulunmasıyla anlaşılır. Mehmet Kaplan'a göre hikâye sanatının en önemli yönlerinden biri "tıpkı ilim ve felsefe gibi, görünüşün arkasındaki asıl sebebi bulmak"tır¹². Burada yazar tarafından okuyucuya sunulan gerçek, Kâzım Ağabey'in masal dünyasından çıkamayarak gerçek dünyayı çok acı bir şekilde tanınmasıdır.

Bir hikâyeyi duyudan veya hareketten tamamen soyutlamak çok zordur. Kâzım Ağabey bu açıdan incelendiğinde "duyu" hikâyesi değil, "vak'a" hikâyesi olarak nitelenmelidir. İnsanlar statik değil, dinamiktir, bir hareketlilik söz konusudur. Hayat nasıl statik değilse hikâye de statik değildir¹³. Bu hareketliliği sağlayan önemli unsurlardan biri de hikâye kişisi olarak çocukların önemli bir yer tutmasıdır.

¹⁰ Don Kişot ve roman hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Jale Parla, *Don Kişot'tan Bugüne Roman*, İletişim Yayınları, İstanbul 2002.

¹¹ Kaplan, age, s.105

¹² Kaplan, age, s.111.

¹³ Kaplan, age, s.256

Bir hikâyede gerçeğe ne derece bağlı kalındığı hikâye sanatı açısından önemli değildir. Önemli olan hikâyecinin okuyucuda “bir gerçeklik izlenimi” uyandırıp uyandıramadığıdır. Kâzım Ağabey hikâyesi gerçeklik izlenimi uyandırması bakımından da dikkate değer bir hikâyedir.

Kâzım Ağabey, gerçeklik izlenimiyle birlikte okuyucuda bir “acıma duygusu” da uyandırmaktadır. Okuyucuda önce Kâzım Ağabey’e karşı bir sempati uyandırılmış, daha sonra bu, yerini acıma duygusuna bırakmıştır. Sempati duyulan bir kişiye karşı hissedilen acıma, daha yoğundur. Bu noktada yazarın dikkatli bir gözleme ve insan psikolojisi hakkında kuvvetli bir bilgiye sahip olduğu sonucuna varılabilir.

Masal dünyasında yaşamaya mütemayil çocuklar da hikâyede önemli bir yere sahiptir. Kâzım Ağabey’in dünyası onları da sarmıştır. Onun yarattığı dünyanın birer üyesidir hepsi. Birlikte düzenledikleri “çiçek sarayı”nda yıllardır kraliçeleri Mehlika’yı beklemektedirler. Mehlika gelir; ama kendi rızasıyla değil. Bundan sonra olaylar hızlı bir şekilde gelişir ve Kâzım Ağabey’in o görmeyi çok istediği İstanbul’a gönderilmesiyle son bulur. Bu, beklenmeyen ve okuyucuya acı veren bir sonudur. Çünkü Kâzım Ağabey’in İstanbul’da göreceği tek yer tımarhanenin duvarları olacaktır.

Hikâyeye genel olarak bakıldığında Mehmet Kaplan’ın hikâye tahlili metoduna göre dikkat edilmesini istediği unsurların başarılı bir şekilde uygulandığı görülmektedir. Başarılı bir hikâyecinin görünenin arkasındaki gerçeği bulup çıkaracağını ifade eden yazar, hikâyesinde bunun başarılı bir örneğini vermiştir. Sadece bu açıdan değil, toplumda yaşayan basit insanların aslında ne kadar zengin ve renkli bir hayatları olabileceğini göstermiş; bunu yaparken de okuyucuyu sıkmayan akıcı, anlaşılır bir Türkçe kullanmıştır.

Mehmet Kaplan’ın Çığır’da yayımlanan iki hikâyesi, ilk olmalarına rağmen dikkat çekici özellikleri hâzirdir. Türk edebiyatına getirdiği metin tahlili metoduna uygun şekilde incelenmeye çalışılan bu hikâyelerde, edebiyat eleştirmeni Mehmet Kaplan’ın bir hikâyeci olarak da başarılı olduğu görülmektedir. Hikâyelerde kullanılan anlatım teknikleri, bir hikâyede bulunması gerektiğini ifade ettiği dikkatli gözlem, görünenin arkasındaki gerçeği bulma, “basit” insanı “özel” bir “şahsiyet” olarak ortaya koyabilme, sade, anlaşılır ve okuyucuyu sürükleyen bir üslup kullanma gibi çeşitli yönlerden incelendiğinde ilgi çekici, güzel ve başarılı hikâyeler olduğu sonucuna varılmaktadır.

KAYNAKLAR:

KAPLAN, Mehmet, “**Uyanış**”, Çığır, nr.93, Ağustos 1940, s: 58-63.

_____, “**Kâzım Ağabey**”, Çığır, nr.95, 1.Teşrin 1940, s.116-122.

_____, *Hikâye Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2004, s.10

KERMAN, Zeynep – ENGINÜN, İnci, *Mehmet Kaplan, Hayatı ve Eserleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2000

PARLA, Jale, *Don Kişot'tan Bugüne Roman*, İletişim Yayınları, İstanbul 2002.

TEKİN, Mehmet, *Roman Sanatı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2001.